

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

КАБАНЦЕВА НАДІЯ ВІКТОРІВНА

УДК 811.111'06'27'42(043.3)

**ЛІНГВОКОГНІТИВНІ ОСОБЛИВОСТІ
ПОЛІТИЧНОЇ МЕТАФОРИ В ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ДИСКУРСІ
(НА МАТЕРІАЛІ УКРАЇНСЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВ)**

10.02.17 – порівняльно-історичне і типологічне мовознавство

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Вінниця – 2021

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі германських та східних мов факультету лінгвістики та перекладу Міжнародного гуманітарного університету Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор філологічних наук, доцент
ШКВОРЧЕНКО Наталія Миколаївна,
Міжнародний гуманітарний університет,
доцент кафедри перекладу та мовознавства.

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, професор
ІВАНИЦЬКА Наталя Борисівна,
Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-
економічного університету,
завідувач кафедри іноземної філології та
перекладу;

кандидат філологічних наук, доцент
ОЖОГАН Андрій Васильович,
Національний університет «Києво-
Могилянська академія»,
доцент кафедри літературознавства.

Захист відбудеться **«01» березня 2021** року об 11⁰⁰ на засіданні спеціалізованої вченої ради К 11.051.14 у Донецькому національному університеті імені Василя Стуса за адресою: 21007, м. Вінниця, вул. Академіка Янгеля, 4, ауд. 232.

Із дисертацією можна ознайомитися в Науковій бібліотеці Донецького національного університету імені Василя Стуса за адресою: 21021, Україна, м. Вінниця, вул. 600-річчя, 21.

Автореферат розісланий **«01» лютого 2021 р.**

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. О. Залужна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Дисертацію присвячено вивченню лінгвокогнітивних особливостей політичної метафори (далі – ПМ) у публіцистичному дискурсі української та англійської мов у зіставному аспекті.

Одним із напрямів лінгвістичної науки ХХІ ст. є виокремлення й опис різних фрагментів політичного життя. Кожен етап розвитку суспільства визначується певною системою концептуальних ПМ, яка щільно пов'язана з національними традиціями і культурними цінностями народу. Суспільна свідомість народу використовує метафори різноманітних концептуальних полів (далі – КП) для осмислення реальності. Це можуть бути метафори, ґрунтовані на образах рослинного або тваринного світів, людини, а також метафори, ґрунтовані на механістичному та раціональному способах метафоричного осмислення сфери політичної діяльності. Метафоричні моделі ПМ можуть також спиратися на концептуальні вектори жорстокості й агресивності політичної боротьби, відхилення від природного стану речей, неправдоподібності того, що хочуть донести політичні діячі, та модельованих ними політичних подій. Концептуальні ПМ не просто відображають суспільну свідомість, вони здатні впливати на суспільну думку та процес прийняття рішень, зокрема, проєктувати позитивне, негативне або нейтральне ставлення до тієї чи тієї політичної проблеми.

Усе сказане, актуалізує всебічне вивчення такого феномена, як «політична метафора». Нині у вітчизняному та закордонному мовознавстві опрацьовано питання: а) типології ПМ (Х. Дацишин, О. Олеськів); б) лексико-граматичних і структурних особливостей ПМ (І. Кобякова, Л. Пустовіт, А. Руденко); в) семантики ПМ (І. Гажева, А. Руденко); г) когнітивної специфіки ПМ (Б. Берген, М. Джонсон, М. Дорофєєва, Т. Кун, Дж. Лакофф, Е. МакКормак, В. Оттаті, В. Павлуцька, Е. Прайс, Р. Ренстр, І. Філатенко, Дж. Чартерис-Блек); ґ) перекладу ПМ (О. Ясиненко, О. Ясинецька); д) прагматики, функціонування та використання ПМ (Д. Берхо, Ю. Біловол, Л. Васирик, Г. Дядюра, Д. Жидкова, О. Жулавська, Л. Ільницька, І. Кобзар, Л. Козуб, А. Костирєва, Л. Кравець, Л. Кудрявцева, О. Кузьменко, Дж. Міо, О. Сербенська, О. Тебет, І. Філатенко, Н. Хове, О. Чадюк, О. Чорна, К. Шелкова та ін.); е) інтерпретації метафори як одного із засобів непрямої комунікації та оцінності в публіцистичному тексті (А. Чудінов), зокрема запропоновано когнітивну характеристику провідних моделей метафоричної репрезентації сучасної політичної реальності й основні концептуальні вектори сучасної ПМ тощо.

Незважаючи на те, що ПМ активно досліджується у лінгвістиці, відсутні праці, присвячені зіставному студюванню ПМ на матеріалі української та англійської мов. Вивчення метафори цих віддаленоспоріднених мов у зіставному аспекті уможливить виявити їх спільні та відмінні риси, що є вкрай важливим для розуміння принципів когнітивно-семантичної класифікації ПМ за КП донорської сфери. Отже, вибір теми визначується загальною

тенденцією сучасної компаративістики до різних типів когнітивно-семантичних досліджень та орієнтацією на зіставне лінгвокультурологічне моделювання мов.

Актуальність розвідки зумовлена необхідністю пошуку універсального і специфічного в сприйнятті політичної дійсності носіями української та англійської лінгвокультур з оперттям на питання про співвідношення мови і культури. Аналіз субсфер, КП, фреймів і слотів дає змогу розкрити загальні закономірності і специфіку освоєння політичного життя за допомогою мови, а їх зіставний аналіз дає змогу простежити закономірності формування та функціонування ПМ у публіцистиці віддаленоспоріднених мов. Актуальність посилювана зорієнтованістю на вивчення когнітивно-семантичного простору сучасної ПМ у публіцистичному тексті (далі – ПТ) як найефективнішого і найдієвішого способу вираження експресивності. Метафори стають провідним механізмом аргументації та асоціативного сприйняття тексту політичної тематики.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано у межах наукової теми кафедри перекладу та мовознавства Міжнародного гуманітарного університету «Лінгвістичні та лінгводидактичні основи формування багатомовної та полікультурної компетенції», що є складником загальнонаукової університетської теми «Тенденція становлення і розвитку соціогуманітарної сфери в Україні» (номер державної реєстрації 01104000678). Тему дисертації затверджено на засіданні вченої ради Міжнародного гуманітарного університету (протокол № 6 від 23 липня 2020 р.).

Метою дисертації є з'ясування лінгвокогнітивних особливостей функціонування політичної метафори в публіцистичному дискурсі української та англійської мов.

Успішна реалізація мети передбачає вирішення таких **завдань**:

- 1) визначити кваліфікаційні ознаки та класифікаційні параметри ПМ у сучасній лінгвістиці;
- 2) узагальнити та систематизувати наукові погляди на проблему вивчення ПМ у публіцистичному дискурсі з урахуванням різноманітних мовознавчих теорій;
- 3) сформувати методологічну базу зіставного студіювання ПМ у ПТ на матеріалі української та англійської мов;
- 4) опрацювати структуру фундаментальної донорської поняттєвої сфери «Світ людини» / «Human World» у публіцистичному дискурсі зіставляваних мов;
- 5) структурувати фундаментальну донорську поняттєву сферу «Навколишній світ» / «Outer World» у ПТ на матеріалі української та англійської мов;
- 6) виявити спільні та відмінні риси функціонування ПМ названих фундаментальних донорських поняттєвих сфер в українській та англійській мовах із простеженням особливостей моделювання ПМ та специфіки оцінного складника метафоричного значення ПМ у ПТ.

Об'єктом дослідження є ПМ публіцистичного дискурсу української та англійської мов у зіставному аспекті.

Предметом розвідки постають лінгвокогнітивні особливості ПМ в українській та англійській мовах.

Матеріал дисертації становить 1691 політична метафора (865 одиниць української мови та 826 одиниць англійської мови), відібрана методом суцільної вибірки з ПТ політичної тематики загальним обсягом 50 др. арк. (українська мова) та 50 др. арк. (англійська мова). Використання зазначеної кількості публіцистичних джерел уможливило виділення значної кількості ПМ і побудову розгалуженої моделі концептосфери-донора на матеріалі української та англійської мов. Темпоральний відрізок вибірки фактичного матеріалу дослідження охоплює 2000-2020 рр.

Методи дослідження. Мета й завдання дослідження зумовили необхідність застосування низки загальнонаукових і спеціальних методів: *методів критичного аналізу та систематизації наукової літератури* (для висвітлення генези становлення ПТ); *методу дефініційного аналізу* (для розгляду змісту поняттєвого складника ПМ української та англійської мов); *методу ідентифікації метафори* (для виявлення лінгвальних засобів метафоризації в ПТ); *deskriptивно-аналітичного (описового) методу* (для систематизації інформації про поняття 'політична метафора', особливості її функціонування в ПТ, а також підчас розробки когнітивно-семантичної класифікації ПМ за концептами-донорами); *методу компонентно-семантичного аналізу* (для виявлення метафорогенних сем у значенні вербалізаторів, які задіяні у створенні метафоричного образу (далі – МО)); *методу фреймово-словового моделювання* (для виокремлення фреймів і слотів у рамках фундаментальних донорських поняттєвих сфер (далі – ФДПС)); *методику концептуального аналізу* (для виокремлення механізмів переосмислення концептів під час творення ПМ у публіцистичному дискурсі); *методу суцільної вибірки* (для вибору фактичного матеріалу з українськомовних та англійськомовних ПТ політичної тематики); *методу кількісних підрахунків* (для опису частотних характеристик уживання різних типів ПМ у ПТ, а також для підрахунку кількості метафоричних субсфер, КП, фреймів і слотів); *зіставного методу* (для встановлення спільних і відмінних рис функціонування ПМ в українськомовному й англійськомовному публіцистичних дискурсах).

Наукова новизна отриманих результатів полягає у тому, що в дисертації *вперше*:

- запропоновано теоретико-методологічну концепцію для студіювання ПМ у публіцистичному дискурсі двох віддаленоспоріднених мов;
- класифіковано ПМ за концептами-донорами на матеріалі української та англійської мов, що дало змогу представити концептосферу-донор як багаторівневу ієрархічну систему;
- змодельовано групи ПМ української та англійської мов із розподілом за тематичною приналежністю концепта-донора;

- визначено найбільш і найменш продуктивні метафоричні моделі в українськомовному й англійськомовному публіцистичних дискурсах;
- проаналізовано оцінний складник метафоричного значення ПМ ПТ, що уможливило розширення наукового уявлення щодо притаманних їй негативних і позитивних конотацій в українськомовних і англійськомовних ПТ.

Теоретичне значення отриманих результатів полягає в уточненні положень зіставного мовознавства та лінгвокультурології з опертям на комплексне лінгвокогнітивне дослідження метафоричних утворень у публіцистичному дискурсі. Установлено, що ПМ у ПТ української та англійської мов можна класифікувати за конотацією, яка переважно реалізується семантично та контекстуально.

Практичне значення отриманих результатів. Результати дослідження можуть знайти практичне використання у вищівських курсах із порівняльно-історичного і типологічного мовознавства (розділи «Порівняльно-історичне дослідження», «Проблеми компаративістики», «Компаративний аналіз», «Когнітивна лінгвокультурологія»), загального мовознавства (розділи «Теоретична та практична лінгвістика», «Історична лінгвістика», «Прикладна лінгвістика», «Когнітивна лінгвістика», «Порівняльна лінгвістика»), зіставного мовознавства (розділи «Типологія мов», «Типологічна класифікація мов», «Заставний аналіз»), лексикології (розділи «Етимологія», «Семасіологія»), міжкультурної комунікації (розділи «Культурологічний аспект», «Лінгвістичний аспект», «Соціальнокомунікативний аспект»), лінгвокультурології (розділи «Контрастивна лінгвістика», «Етнопсихолінгвістика», «Концептуальний аналіз»), у спецкурсах із політичної лінгвістики, лінгвокраїнознавства, дискурсології, а також під час написання кваліфікаційних праць здобувачів вищої освіти галузі знань 03 «Гуманітарні науки».

Особистий внесок здобувача. Всі результати дослідження отримано особисто здобувачем.

Апробація. Матеріали дослідження обговорено на 7 Міжнародних наукових конференціях: Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасна філологія: теорія та практика» (Одеса, 2014), Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасна філологія: тенденції та пріоритети розвитку» (Одеса, 2014), Міжнародній науково-практичній конференції аспірантів та молодих учених (Одеса, 2015), Міжнародній заочній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми сучасної філології» (Одеса, 2017), Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми філологічної науки: сучасні наукові дискусії» (Одеса, 2018), Міжнародній науковій конференції «Універсум» (Сан-Франциско, 2019), Міжнародній науково-практичній конференції «Таврійські філологічні наукові читання» (Київ, 2019). Результати дослідження обговорено на засіданнях кафедри германських та східних мов Міжнародного гуманітарного університету, на семінарах молодих науковців факультету іноземних мов Міжнародного гуманітарного університету.

Публікації. Основні положення та результати роботи відбито у 15 одноосібних наукових публікаціях (загальним обсягом 4,7 др. арк.): із них 5 опубліковано у фахових виданнях України (2,0 др. арк.); 2 – в іноземних періодичних наукових виданнях (1,0 др. арк.), 1 – у виданні України, що входить до міжнародних наукометричних баз (0,7 др. арк.); 6 – у матеріалах науково-практичних конференцій України (0,7 др. арк.); 1 – у збірнику матеріалів закордонної конференції (0,3 др. арк.).

Обсяг і структура дисертації. Дисертація складається з анотацій двома мовами, списку опублікованих праць за темою дисертації, переліку умовних скорочень, вступу, трьох розділів з висновками до кожного з них, загальних висновків, списків літератури (235 позицій, з яких 55 іноземними мовами), джерел (25 позиції, з яких 7 іноземними мовами), джерел ілюстративного матеріалу (431 позиції) та 27 додатків. Основний текст наукової праці містить 13 таблиць; у додатках – 13 схем і 14 таблиць. Загальний обсяг роботи – 326 сторінок, обсяг основного тексту – 210 сторінок.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено її мету, завдання, об'єкт і предмет, методи; схарактеризовано фактичний матеріал дослідження; розкрито наукову новизну, теоретичне значення і практичну цінність одержаних результатів, наведено дані про їхню апробацію тощо.

Перший розділ **«Теоретико-методологічні засади вивчення політичної метафори у публіцистичному дискурсі у зіставному аспекті»** містить уточнення кваліфікаційних ознак політичної метафори з опертям на сучасну наукову парадигму (підрозділ 1.1), опис класифікаційних параметрів політичної метафори (параметри віддаленості основного і допоміжного суб'єктів, здатності лексеми набувати переносного значення, ступеня цілісності внутрішньої форми тощо) (підрозділ 1.2), обґрунтування комплексу методів зіставного дослідження ПМ у ПТ двох віддаленоспоріднених мов (підрозділ 1.3).

Визначальною у роботі постає теорія інтеракції А. Річардса та М. Блека, згідно з якою диференційною рисою метафори є її смислова двоплановість, тобто взаємодія основного і допоміжного суб'єктів. Допоміжний суб'єкт співвідноситься з прямим значенням слова, а основний суб'єкт – із переносним значенням.

У сучасних студіюваннях (В. Бенуа, Н. Блинова, Х. Дацишин, О. Дрібнюк, Дж. Зінкен, Дж. Лакофф, А. Масолфф, П. Чілтон та ін.) політична метафора визначається високим оцінним потенціалом, експресивністю, здатністю до ефективної реалізації авторської інтенції тощо. ПМ не просто слугують засобом виразності мови, а й є способом пізнання довкілля. Одним із основних та ефективних інструментів, за допомогою якого мовлення стає більш виразним і асоціативним, є використання ПМ, що є жанровим різновидом публіцистичної метафори та належить до когнітивної діяльності людини.

Політичну метафору позиціонуємо як лінгво-концептуальне утворення, що є наслідком переосмислення фрагментів політико-економічної дійсності

(реальної або віртуальної) на базі образно-асоціативної подібності, яка виникає в результаті суб'єктивного враження, відчуття, емоційного сприйняття, тобто один із способів створення індивідуального, образного світу письменника, журналіста чи оратора.

ПМ активно вживана в ПТ і має значний асоціативно-оцінний потенціал. ПМ є важливим засобом вираження авторських оцінок і емоцій, авторських характеристик предметів і явищ. Відтак, ПМ міцно увійшла до публіцистичного арсеналу активних засобів впливу на читача. Спостереження дослідників за функціонуванням метафор у мові ЗМІ призвели до виділення й узагальнення концептуальних сфер. Сфери, з яких запозичуються лексичні засоби і смисли створюваних метафор, за А. Чудіновим, називаємо сферами-донорами. Концептуальне поле ПМ представлене різними метафоричними моделями, які пов'язують дві поняттєві сфери: сферу-джерело функціонування метафоричних номінацій і сферу-мету, яка потребує категоризації, пояснення та концептуалізації.

Політика як явище культури інтенсивно «експлуатує» концепти. Політичні концепти утворюють певний культурний прошарок, який прийнято називати політичною концептосферою. Мова є одним із засобів доступу до свідомості людини та її концептосфери, одним інструментом соціальної влади, що здійснюється через мову, засобами мови. Вивчення концептуальної бази ПМ у публіцистичному дискурсі України, Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії, США дає змогу виявити національну специфіку концептуалізації подібних явищ у свідомості народів-носіїв української та англійської мов.

З опертям на ті чи ті ознаки ПТ дослідники пропонують низку типологій, які активно побутують нині у лінгвістиці: онтологічні й орієнтовані метафори (Дж. Лакофф і М. Джонсон); номінативні, образні, когнітивні, генералізувальні метафори (Н. Арутюнова); мертві метафори, метафори-кліше, лексичні, інноваційні, креативні й авторські метафори (П. Ньюмарк) тощо. Зазначимо, що метафори можна класифікувати одночасно за кількома параметрами (напр., за кореляцією концептуальних сфер, структурою чи функцією).

Одним із різновидів когнітивно-семантичної класифікації метафори є класифікація, що ґрунтована на особливостях концепту-донора та зв'язку з допоміжним суб'єктом (властивості основного суб'єкта (ПМ) не беруться до уваги). Ця типологія передбачає групування метафор за тематичною приналежністю концепта-донора. Кожен структурно-семантичний тип метафори складається з двох нерозривно пов'язаних елементів, розташованих за чітко визначеною схемою. Перший елемент являє собою вихідний денотат ПМ (допоміжний суб'єкт порівняння, слово-параметр), другий – результатний денотат метафоричного образу (далі – МО) (основний суб'єкт порівняння). Основа порівняння для метафори не завжди є чітко визначуваною, а іноді її важко виокремити як таку.

Концептосферу сучасного публіцистичного дискурсу аналізуємо у рамках лінгвокогнітивної концепції вивчення концептуальної метафори за такою

ієрархічною парадигмою 'донорська концептосфера – фундаментальна донорська поняттєва сфера – субсфера – концептуальне поле – фрейм – слот'.

Матеріал і багатоаспектність дослідження зумовили застосування комплексного підходу до вибору методів, застосованих у роботі. Крім загальнонаукових методів критичного аналізу та систематизації наукової літератури, методу дефініційного аналізу, дескриптивно-аналітичного (описового) методу, методу суцільної вибірки, методу кількісних підрахунків тощо, залучено спеціальні методи дослідження. До таких щонайперше уналежнюємо:

а) метод ідентифікації метафори (Р. Гіббс, Е. Дейнан, Г. Стейн, А. Ченські), ґрунтований на взаємодії базового та контекстуального значень відповідних лексем, дає змогу виявити вербальні репрезентанти метафори в тексті;

б) метод компонентно-семантичного аналізу (У. Лаунсбері та Ф. Гудинаф), який застосовано для розкриття кореляції конотативного та денотативного потенціалів вербалізаторів метафори та передбачає розкладання відповідних лексем на складники – семи, тобто семантичні компоненти, які забезпечують актуалізацію метафори. За допомогою цього методу корпус відібраних ПМ розподілено за двома ФДПС: ФДПС «Світ людини» / «Human World» і ФДПС «Навколишній світ» / «Outer World» із подальшим членуванням на субсфери та КП. У рамках дослідження за основу взято субстанційний принцип: усі імена відповідних концептів представлені як субстантиви, іменники або субстантивні словосполучення. Це пояснювано тим, що саме субстантиви володіють найбільш яскраво вираженим метафоричним потенціалом;

в) метод фреймово-слотового моделювання (А. Чудінов) уможливив ієрархічний розподіл фреймів і слотів для структурування ФДПС «Світ людини» / «Human World» та ФДПС «Навколишній світ» / «Outer World».

Зіставний метод (В. Аракін, В. Гак, В. Кодухов, А. Кузнецова та ін.) дав змогу визначити спільні та відмінні риси функціонування ПМ у публіцистичному дискурсі віддаленоспоріднених мов – української та англійської.

У другому розділі **«Фундаментальна донорська поняттєва сфера 'Світ людини' / 'Human World' у публіцистичному дискурсі»** опрацьовано ізоморфну класифікацію складників цієї ФДПС із вичерпним зіставним аналізом в українськомовному й англійськомовному публіцистичних дискурсах: субсфера «Соціум» / «Society» (підрозділ 2.1), субсфера «Живий організм» / «Living Organism» (підрозділ 2.2), субсфера «Артефакти» / «Artefacts» (підрозділ 2.3).

За результатами дослідження політичної метафоризованої концептосфери на матеріалі української та англійської мов встановлено, що до складу ФДПС «Світ людини» / «Human World» входять: 3 субсфери в обох мовах дослідження («Соціум» / «Society», «Живий організм» / «Living Organism», «Артефакти» / «Artefacts») – 7 КП в обох мовах дослідження («Людина та суспільство» / «Person and Society», «Людина та родина» / «Person and Family», «Фізіологічний та психічний стан людини» / «Physical and Mental State», «Анатомія людини» / «Human Anatomy», «Технічні об'єкти» / «Technical

Objects», «Архітектурні об'єкти» / «Architecture Objects», «Побут» / «Household») – 18 фреймів в українськомовному публіцистичному дискурсі («Війна і кримінал», «Медицина», «Спорт та гра», «Культура та мистецтво», «Родина», «Шлюб», «Духовна спорідненість», «Фізичний та фізіологічний стан», «Анатомічні системи», «Анатомічні органи», «Психічний та емоційний стан», «Технічні пристрої», «Транспортні засоби», «Будівлі», «Споруди», «Предмети побуту», «Предмети одягу та взуття», «Кулінарія») та 18 фреймів в англійськомовному публіцистичному дискурсі («War and Crime», «Medicine», «Culture and Art», «Economics and Finance», «Sports and Games», «Family», «Marriage», «Physical and Physiological State», «Mental and Emotional State», «Anatomical Organs», «Anatomical Systems», «Technical Devices», «Vehicles», «Buildings», «Outbuildings», «Houseware», «Clothes and Footwear», «Cookery») – 39 слотів в українськомовному публіцистичному дискурсі («Війна», «Кримінал», «Хвороба», «Лікування», «Пацієнти та медичні працівники», «Спорт», «Гра», «Творча художня діяльність», «Освіта та наука», «Діти», «Батьки», «Укладення та розірвання шлюбу», «Весілля», «Подружжя», «Духовні батьки», «Смерть», «Народження», «Харчування», «Ріст», «Емоційний стан», «Емоційне ставлення», «Частини тіла», «Серцево-судинна система», «Кісткова система», «Технічні системи», «Технічні прилади», «Технічні процеси», «Типи транспортних засобів», «Частини транспортних засобів», «Архітектура дому», «Назви дому», «Об'єкти комунального господарства», «Приміщення господарського призначення», «Предмети домашнього господарювання», «Меблі», «Одяг», «Взуття», «Їжа», «Напої») та 35 слотів в англійськомовному публіцистичному дискурсі («War», «Crime», «Disease», «Treatment», «Sports», «Games», «Economics», «Finance», «Creative Artistic Activity», «Children», «Parents», «Marriage and Divorce», «Wedding», «Death», «Birth», «Nutrition», «Growth», «Emotional State», «Emotional Attitude», «Parts of the Body», «Circulatory System», «Skeletal System», «Technical Systems», «Technical Devices», «Types of Vehicles», «Parts of Vehicles», «House Architecture», «House Nominations», «Public Premises», «Commercial Premises», «Household Items», «Furniture», «Clothes», «Footwear», «Food», «Drinks»). Опрацьована класифікація уможливорює здійснення вичерпного кількісно-якісного аналізу функціонування ПМ у ПТ англійської та української мов (див. Табл. 1):

1) ФДПС «Світ людини» / «Human World» складає 50,9% від загальної кількості метафор концептосфери «Політика» / «Politics» на матеріалі української мови; натомість, в англійськомовній концептосфері ПМ цієї ФДПС займають 50,4%;

2) субсфера «Соціум» / «Society» є найчастотнішою в аналізованій ФДПС в обох зіставляваних мовах і становить 39,1% (українська мова) і 39,7% (англійська мова) від загальної кількості метафор цієї поняттєвої сфери. Субсфера «Соціум» / «Society» складається з двох КП: КП «Людина та суспільство» / «Person and Society» та «Людина та родина» / «Person and Family», де перше КП є більш частотним в обох мовах дослідження (див. Табл. 1);

3) субсфера «Живий організм» / «Living Organism» займає друге місце за частотністю у межах аналізованої ФДПС в обох мовах дослідження (див. Табл. 1);

4) субсфера «Артефакти» / «Atreifacts» є найменш частотною в цій ФДПС як в українській, так і в англійській мовах (див. Табл. 1).

Таблиця 1

ФДПС «Світ людини» / «Human World»: зіставний аспект

ФДПС «Світ людини» / «Human World»	укр.	50,9%	Субсфера	% показник у межах ФДПС		КП	укр. %	англ. %	Всього, у %	
				укр.	англ.				укр.	англ.
			англ.	50,4%	«Соціум» / «Society»	39,1	39,7	«Людина та суспільство» / «Person and Society»	13,3	13,3
					«Людина та родина» / «Person and Family»	6,6	6,7			
«Живий організм» / «Living Organism»	34,1	33,9			«Фізіологічний та психічний стан людини» / «Physical and Mental State»	9,2	6,7	17,3	17,1	
			«Анатомія людини» / «Human Anatomy»	8,1	10,4					
			«Артефакти» / «Atreifacts»	26,8	26,4	«Технічні об'єкти» / «Technical Objects»	5,2	4,6	13,6	13,3
						«Архітектурні об'єкти» / «Architectural Objects»	4,4	3,6		
						«Побут» / «Household»	4	5,1		
РАЗОМ у межах ФДПС «Світ людини» / «Human World»				100	100					

Найпоширенішими метафоричними моделями ФДПС «Світ людини» / «Human World» у ПТ української мови є «неістота → неістота» (*дипломатичний маневр, грабіжницькі тарифи, пропагандистський міксер*), «неістота → істота» (*фармацевтична галузь – падчерка, переговори народили домовленості, влада закручує гайки*), «істота → істота» (*Тимошенко – чемпіон, Віце-міс – наречена війни, активісти блокади – дійсні кухарі*), у ПТ англійської мови – «неістота → неістота» (англ. *backbone of democracy, election bliss, scrambled egg of government*), «істота → істота» (англ. *Donald J. Trump – a political terrorist, Trump – winner for best actor, Trump – boxer, who deals knockout sanctions*), «неістота → істота» (англ. *republics are sisters, party is dying, corruption scandals ate elite*), напр.:

1) переносне значення лексеми 'реанімувати', яка слугує тригером метафори, має значення 'рятувати від загибелі'. У контексті 1 метафора підкреслює необхідність відновлювати систему управління, проводити кадрові перестановки в уряді та на керівних посадах у регіонах з метою змінити ситуацію в економіці та політичному житті країни. Зазначена метафора є позитивно конотованою, що моделюється позитивним потенціалом лексеми 'реанімувати', адже порятунок життя є благородною та надзвичайно важливою

справою. Метафоричний перенос відбувається за моделлю «неістота → істота»: (ПМ) влада країни → (МО) лікар, завдяки грі прямого та переносного значень дієслова ‘реанімувати’:

(1) *В Івано-Франківську розповіли, як реанімувати країну* (<http://www.blitz.if.ua/news/v-ivano-frankivsku-rozpovily-yak-reanimuvaty-krainu.html>);

2) у контексті 2 спостерігаємо використання стертої метафори. Йдеться про «хвору» політику, для лікування якої необхідно вдатися до ін’єкцій, які оздоровлять політику та дадуть нове життя. Метафора є позитивно конотованою, що зумовлено значенням словосполучення англ. ‘new life’. Метафоричний перенос здійснено за формулою «істота → істота»: (ПМ) Брахам Саліх → (МО) лікар, де профілювання забезпечує дієслівне словосполучення зі сфери лікування:

(2) англ. *Barham Salih looks to inject new life into Kurdish politics* ‘Бархам Саліх намагається ввести нове життя в курдську політику’ (<http://www.rudaw.net>).

Аналіз конотації ПМ ФДПС «Світ людини» / «Human world» в українськомовному й англійськомовному публіцистичних дискурсах засвідчив домінування негативного різновиду (див. Табл. 2):

Таблиця 2

Конотації ПМ ФДПС «Світ людини» / «Human World»
в українськомовному й англійськомовному публіцистичних дискурсах

ФДПС	Субсфера	Конотація				Нейтрально-оцінні ПМ	
		негативна		позитивна			
		укр. %	англ. %	укр. %	англ. %	укр. %	англ. %
«Світ людини» / «Human World»	«Соціум» / «Society»	69,9	46,9	28,8	44,1	1,3	9
	«Живий організм» / «Living Organism»	63,7	67,5	29	30,9	7,3	1,6
	«Артефакти» / «Artefacts»	53,6	60,7	42,6	32,4	3,8	7
Разом у межах ФДПС «Світ людини» / «Human World»		62,4	58,4	33,5	35,8	4,1	5,8

Третій розділ «Фундаментальна донорська поняттєва сфера ‘Навколишній світ’ / ‘Outer World’ у публіцистичному дискурсі» присвячений зіставному аналізу ізоморфних особливостей ПМ ФДПС «Навколишній світ» / «Outer World» в українській та англійській мовах: субсфера «Природа» / «Nature» (підрозділ 3.1), субсфера «Універсум» / «Universe» (підрозділ 3.2), субсфера «Сакральний світ» / «Spiritual World» (підрозділ 3.3).

ФДПС «Навколишній світ» / «Outer World» формують 3 субсфери в обох мовах дослідження («Сакральний світ» / «Spiritual World», «Універсум» /

«Universum», «Природа» / «Nature») – 5 КП в обох мовах дослідження («Жива природа» / «Living Nature», «Нежива природа» / «Inanimate Nature», «Простір та рух» / «Space and Movement», «Сприймання навколишньої дійсності» / «Perception of Surrounding reality», «Релігія та міфологія» / «Religion and Mythology», «Магія та ворожіння» / «Magic and Divination») – 13 фреймів в українськомовному публіцистичному дискурсі («Тварини», «Рослини», «Геологія», «Метеорологія», «Переміщення в просторі», «Види простору», «Колір», «Звук», «Запах», «Релігія», «Міфологія», «Чорна магія», «Біла магія») та 14 фреймів в англійськомовному публіцистичному дискурсі («Animals», «Plants», «Geology», «Meteorology», «Moving in Space», «Types of Space», «Color», «Sound», «Scent», «Taste», «Religion», «Mythology», «Black Magic», «White Magic») – 38 слотів в українськомовному публіцистичному дискурсі («Склад світу тварин», «Частини тіла тварин», «Поведінка та інстинкти», «Групи тварин», «Відносини з людиною», «Види рослин», «Будова рослин», «Життєвий цикл рослин», «Догляд за рослинами», «Стихійні лиха», «Земля», «Вода», «Атмосфера та метеоумови», «Клімат та погода», «Пори року», «Способи та інтенсивність переміщення», «Спрямованість руху», «Характер руху», «Космічний простір», «Небесний та повітряний простір», «Водний простір», «Універсальні просторові номінації», «Хроматичні кольори», «Ахроматичні кольори», «Види звуку», «Інтенсивність звуку», «Неприємний запах», «Приємний запах», «Релігійні образи», «Культові ритуали та обрядодії», «Служителі культу», «Міфологічні істоти», «Пантеон богів та героїв», «Магічні ритуали», «Особи, що займаються магією», «Магічні дії», «Особи, що практикують магію», «Магічні предмети») та 39 слотів в англійськомовному публіцистичному дискурсі («Animal Species», «Parts of Animal Bodies», «Behavior and Instincts», «Groups of Animals», «Human-Animal Interaction», «Types of Plants», «Parts of Plants», «Plants Life Cycle», «Natural Disasters», «Earth», «Water», «Atmosphere and Meteorological Conditions», «Climate and Weather», «Seasons», «Ways and Intensity of Movement», «Direction and Orientation of Movement», «Motion Characteristics», «Outer Space», «Sky and Air Space», «Water Space», «Universal Space Nominations», «Chromatic Colors», «Achromatic Colors», «Sound Types», «Sound Intensity», «Bad Smell», «Pleasant Smell», «Unpleasant Taste», «Pleasant Taste», «Religious Images», «Cult Rituals and Ceremonies», «Cult Servants», «Mythological Creatures», «Gods and Heroes Pantheon», «Magical Rituals», «People Engaged in Magic», «Magical Actions», «People Engaged in Magic», «Magical Items»). Аналіз функціонування ПМ цієї ФДПС у публіцистичному дискурсі зіставляваних мов засвідчує, що:

1) ФДПС «Навколишній світ» / «Outer World» становить 49,1% від загальної кількості метафор, що «обслуговують» вихідну концептосферу «Політика» / «Politics», в українській мові та 49,6% – в англійській мові (див. Табл. 3);

2) субсфера «Природа» / «Nature» є найчастотнішою субсферою у межах ФДПС «Навколишній світ» / «Outer World» в обох мовах дослідження та складає 38,8% (українська мова), 42,7% (англійська мова) від загальної кількості метафор цієї поняттєвої сфери (див. Табл. 3). Ця субсфера містить два

КП в обох мовах дослідження: КП «Жива природа» / «Living Nature» та КП «Нежива природа» / «Inanimate Nature», де перше КП є більш частотним (див. Табл. 3);

3) субсфера «Універсум» / «Universe» займає друге місце за частотністю в обох мовах дослідження (див. Табл. 3);

4) субсфера «Сакральний світ» / «Spiritual World» є найменш частотною в цій ФДПС як в українській, так і в англійській мовах (див. Табл. 3).

Таблиця 3

ФДПС «Навколишній світ» / «Outer World»: зіставний аспект

ФДПС «Навколишній світ» / «Outer World»	укр.	49,1%	Субсфера	% показник у межах ФДПС		КП	укр. %	англ. %	Всього, у %	
				укр.	англ.				укр.	англ.
			англ.	49,6%	«Природа» / («Nature»)	38,8	42,7	« Жива природа» / («Living Nature»)	11,1	12,6
		«Нежива природа» / («Inanimate Nature»)				8	8,7			
«Універсум» / («Universum»)	37, 7	36,6			«Простір та рух» / («Space and Movement»)	20,9	11,6	18,5	18,1	
					«Сприймання навколишньої дійсності» / («Perception of Surrounding Reality»)	6,9	7,2			
«Сакральний світ» / («Spiritual World»)	23,5	20,7			«Релігія та міфологія» / («Religion and Mythology»)	7	6,6	11,6	10,2	
			«Магія та ворожіння» / («Magic and Divination»)	4,6	3,6					
РАЗОМ у межах ФДПС «Навколишній світ» / «Outer World»				100	100					

Найпоширенішими метафоричними моделями ФДПС «Навколишній світ» / «Outer World» в українськомовних ПТ є «неістота → істота» (*реформа дає перші паростки, політична весна, космічні тарифи*), «неістота → істота» (*Росія бодається, Україну доїти, реформа крокує вперед*), «істота → істота» (*депутати – стадо баранів, сучасний Геракл – Порошенко, ці депутати – чаклуни*), в англійськомовних ПТ – «неістота → істота» (англ. *Paris agreement is cactus, political earthquake, political galaxy*), «неістота → істота» (англ. *sanctions are feeding, economy drags ambitions down, government teeters on the edge*), «істота → істота» (англ. *Savchenko is a small piranha, Hillary, Flournoy and Nuland are three Harpies, Trump is the Exorcist*), напр.:

1) у контексті 3 спостерігаємо вживання лексеми метафоричного походження. Її можна кваліфікувати тільки як мертву, оскільки її переносне значення зафіксовано в словниках. У метафоричному значенні 'качка' – це свідомо і цілеспрямовано перековернувана інформація в друкованому ЗМІ з метою розіграшу або злого наміру. Отож, будь-яку недостовірну інформацію, що з'явилася в пресі, прийнято називати газетною качкою. Метафора передає негативні конотації, що базуються на засудженні використання неправдивої

інформації на сторінках преси. Метафоричне переосмислення свого часу відбулося за моделлю «неістота → істота»: предмет метафори (далі – ПрМ) брехня, рейкова інформація → качка (птиця):

⁽³⁾ Чергова **качка Кремля**. «Росія 24» показала «розкішну віллу Яценюка» з фото із сайту дизайну інтер'єрів (<http://espresso.tv>);

2) у контексті 4 на метафоричному образі ґрунтовано заголовок статті. Метафора є наслідком гри прямого та переносного значень лексеми англ. 'bite' – '1) кусати 2) завдати болю, образити'; англ. 'use the teeth to cut into something' (<https://en.oxforddictionaries.com/definition/bite>). Реальність тут уподібнюється собаці, а тригером метафори виступає дієслово англ. 'to bite'. Метафора має негативну конотацію, яка продукується асоціацією з тим болем, який завдає укус тварини, але перетворюється на біль моральний. Метафоричне переосмислення відбувається за моделлю «неістота → істота»: (ПрМ) жорстока реальність → (МО) собака або інша тварина (істота), яка кусає. МО репрезентовано в імплікації:

⁽⁴⁾ англ. **Reality bites Trump 'Реальність кусає Трампа'** (<https://edition.cnn.com>).

Аналіз конотації ПМ ФДПС «Навколишній світ» / «Outer World» в українськомовному й англійськомовному публіцистичних дискурсах засвідчив також перевагу негативного різновиду (див. Табл. 4):

Таблиця 4

Конотації ПМ ФДПС «Навколишній світ» / «Outer World»
в українськомовному й англійськомовному публіцистичних дискурсах

ФДПС	Субсфера	Конотація				Нейтрально-оцінні ПМ	
		негативна		позитивна			
		укр. %	англ. %	укр. %	англ. %	укр. %	англ. %
«Навколишній світ» / «Outer World»	«Природа» / «Nature»	57,9	71	37,8	24,6	4,3	4,4
	«Універсум» / «Universum»	70	68,8	23,4	26,8	7,5	4,4
	«Сакральний світ» / «Spiritual World»	81,25	63,2	17,5	35,9	1,25	0,9
Разом у межах ФДПС «Навколишній світ» / «Outer World»		69,7	67,7	26,2	29,1	4,1	3,2

ВИСНОВКИ

Ґрунтовний аналіз вітчизняної та закордонної наукової літератури дав змогу позиціонувати метафору не як суто лінгвістичний феномен, а як складне лінгвокогнітивне утворення, у формуванні якого задіяна ціла низка лінгвоментальних засобів. Механізм метафоризації передбачає інтеракцію між концептом, який є ПрМ і концептом-донором, який лежить в основі МО. ПрМ, як і МО в тексті, у тому числі ПТ, можуть бути репрезентовані як

в експліцитній, так і в імпліцитній формах. За відсутності конкретних вербалізаторів вони виокремлювані в контексті (вузькому або широкому). Завдяки експлікації ПМ або МО репрезентовані більш конкретно, тоді як імплікація зумовлює варіативність конкретних імен концептів-донорів, тобто МО. Але ця варіативність можлива лише у рамках преференційної ситуації або події, описуваної через засоби метафоризації. У межах конкретної референційної ситуації може виникати низка МО, ґрунтованих на різних метафоричних конфігураціях, але об'єднаних однією тематикою і приналежних до концептуальної субсфери-донора.

Під ПМ розуміємо таку метафору, в якій ПрМ є концепт політичного та політико-економічного характеру (держава, парламент тощо), а концептами-донорами є предмети-феномени різних субсфер загальної або макроконцептосфери.

До конститутивних ознак ПМ належать високий аксіологічний потенціал, експресивність, здатність до ефективної реалізації авторської інтенції та наочно-образного загострення певної проблеми.

Визначальною в студіюванні постає когнітивно-семантична класифікація метафор за суб'єктом-донором. Згідно з цією типологією метафори згруповано за тематичною приналежністю знаку-носія образу до системи термінів певної галузі: медичні, спортивні, військові, технічні, фінансові, театральні, будівельні, метеорологічні метафори тощо. В основу класифікації за концептом-донором покладено розподіл на антропоморфні, просторові, машинні, анімалістичні, релігійні метафори.

Методологічним ключем для розкриття лінгвокогнітивних особливостей політичної метафори в публіцистичному дискурсі на матеріалі української та англійської мов стали методи компонентно-семантичного аналізу, фреймово-слотового моделювання, зіставний метод. Релевантними виявилися методи дефініційного аналізу, ідентифікації метафори, дескриптивно-аналітичний (описовий) метод тощо.

Ієрархічна схема за концептами-донорами забезпечує проведення повного аналізу когнітивно-семантичних кореляцій у межах ПТ двох зіставляваних мов. Вона ґрунтована на виокремленні таких рівнів: ФДПС, субсфери, КП, фрейми та слоти. Схеми зіставлення збігаються в українській та англійській мовах за більшістю позицій, але є незначні кількісні та якісні розбіжності: а) ФДПС «Світ людини» / «Human World»: 3 субсфери в обох мовах дослідження – 7 КП в обох мовах дослідження – 18 фреймів в українськомовному публіцистичному дискурсі та 18 фреймів в англійськомовному публіцистичному дискурсі – 39 слотів в українськомовному публіцистичному дискурсі та 35 слотів в англійськомовному публіцистичному дискурсі; б) ФДПС «Навколишній світ» / «Outer World»: 3 субсфери в обох мовах дослідження – 5 КП в обох мовах дослідження – 13 фреймів в українськомовному публіцистичному дискурсі та 14 фреймів в англійськомовному публіцистичному дискурсі – 38 слотів в українськомовному публіцистичному дискурсі та 39 слотів в англійськомовному публіцистичному дискурсі.

З двох ФДПС найбільш частотною є «Світ людини» / «Human World» (50,9% (українська мова) та 50,4% (англійська мова)), сформована ПМ, модельованими через родинні та суспільні відносини, а також створеними людиною артефактами. Менш частотною є ФДПС «Навколишній світ» / «Outer World» (49,1% (українська мова) та 49,6% (англійська мова)), яку утворюють ПМ, що містять у своєму складі лексеми на позначення природних об'єктів, універсальних просторових номінацій і сакрального світу.

До лакуарних сфер: а) ФДПС «Світ людини» / «Human World» належать фрейм «Економіка та фінанси» / «Economics and Finance», слоти «Фінанси» / «Finance» й «Економіка» / «Economics» в англійській мові; фрейм «Духовна спорідненість», слоти «Пацієнти та медичні працівники», «Освіта та наука», «Подружжя», «Духовні батьки», «Технічні процеси» в українській мові; б) ФДПС «Навколишній світ» / «Outer World» – фрейм «Смак» / «Taste», слоти «Неприємний смак» / «Unpleasant Taste», «Приємний смак» / «Pleasant Taste» в англійській мові; слоти «Догляд за рослинами», «Вода» в українській мові.

Серед моделей, які вказують на кореляцію ПрМ і МО, домінують такі моделі:

а) ФДПС «Світ людини» / «Human World» – «неістота → неістота», «неістота → істота», «істота → істота» (українська мова), «неістота → неістота», «істота → істота», «неістота → істота» (англійська мова); б) ФДПС «Навколишній світ» / «Outer World» – «неістота → неістота», «неістота → істота», «істота → істота» (українська мова), «неістота → неістота», «неістота → істота», «істота → істота» (англійська мова). Зазначені моделі ПрМ і МО можуть бути представлені експліцитно й імпліцитно.

У політичному дискурсі превалюють стерті метафори. Згідно з дослідженням українськомовної вибірки ПМ, найбільш частотним є використання мертвої та стертої метафор, менш частотним – оригінальної та поширеної метафор. В англійськомовній вибірці ПМ найбільш частотним є вживання стертої метафори, менш частотним – оригінальної, мертвої та поширеної метафор. Оригінальні метафори зустрічаються нечасто, що відповідає загальній тенденції ПТ до стандартизації. На фоні кліше креативні метафори виглядають як особливо-марковані елементи з погляду експресивного потенціалу різних стилістичних прийомів.

Негативна конотація метафор переважає (66,1% (українська мова) і 63% (англійська мова)). Позитивна метафора є менш частотною: 29,8% (українська мова) і 32,4% (англійська мова)). Найменш численними є нейтрально-оцінні ПМ (4,1% (українська мова) і 4,6% (англійська мова)). Домінування негативно-конотованих ПМ зумовлене критичною спрямованістю більшої частини ПТ.

Виходячи з того, що жива метафора відображає свідомо проведену когнітивну операцію концептуалізації політичного життя країни, образу політиків та їх вчинків, за відповідних умов вона здатна вплинути на сприйняття адресатом певної ситуації або події. У нашому випадку йдеться про те, що українськомовний та англійськомовний читач здебільшого отримує заряд негативного ставлення до політиків. У деяких випадках негативна характеристика політиків дійсно є результатом їх політичних помилок, проте,

часто політичні опоненти замовляють статті негативного змісту, щоб погіршити репутацію своїх конкурентів. Очевидно, що навіювання такого пейоративного ставлення до політиків здатне за відповідних умов негативно вплинути на сприйняття аполітичним адресатом певної ситуації.

Перспективу дослідження вбачаємо в поглибленому вивченні семантичної класифікації метафор за основним суб'єктом, а також за типами метафоричного переносу. Одним із пріоритетних напрямків подальшого студіювання також може постати питання мотивованості конотативного значення ПМ української та англійської мов у різних дискурсах.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. Кабанцева Н. В. Семантична класифікація метафори в публіцистиці та матеріалі англійської та української мов. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету: Філологія*. Одеса, 2014. Вип. 10. Т. 2. С. 92-94.

2. Кабанцева Н. В. Генеза становлення публіцистичного стилю в українській та англійській мовах. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету: Філологія*. Одеса, 2015. Вип. 18. С. 110-111.

3. Кабанцева Н. В. Концептуальні поля політичної метафори фундаментальної вихідної понятійної сфери понятійної сфери «Навколишній світ» в українській та англійській мовах. *Південний архів*. Херсон, 2018. Вип. LXXIII. С. 172-176.

4. Кабанцева Н. В. Субсфера «Природа» як концептуальне поле політичної метафори на матеріалі української та англійської мов. *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського: Філологія. Соціальні комунікації*. Київ, 2018. Т. 29(68). №1. С. 104-110.

5. Kabantseva N. V. The Subsphere «Universum» – a Conceptual Field of the Political Metaphor in the Ukrainian and English Languages. *Вісник Запорізького національного університету*. Запоріжжя, 2020. №1. Ч. I. С. 69-74.

Статті в іноземних наукових періодичних виданнях:

6. Кабанцева Н. В. Субсфера «Соціум» як концептуальне поле політичної метафори на матеріалі української та англійської мов. *Scientific Journal «Fundamentalis Scientiam»*. Мадрид, 2018. Issue 15. С. 74-77.

7. Кабанцева Н. В. Субсфера «Сакральний світ» як концептуальне поле політичної метафори на матеріалі української та англійської мов. *Magyar Tudományos Journal*. Будапешт, 2019. Issue 27. С. 20-26.

Статті в періодичних виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз:

8. Кабанцева Н. В. Субсфера «Універсум» як концептуальне поле політичної метафори на матеріалі української та англійської мов. *Науковий збірник «Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка»*. Дрогобич, 2018. Вип. 21. С. 78-84.

Публікації, які засвідчують апробацію результатів дисертації

9. Кабанцева Н. В. Семантична класифікація метафор. Науково-практична конференція «Сучасна філологія: теорія та практика». Одеса: Міжнародний гуманітарний університет, 2014. С. 158-160.

10. Кабанцева Н. В. Семантические особенности метафоры в публицистике на материале английского языка. Міжнародна науково-практична конференція «Сучасна філологія: тенденції та пріоритети розвитку». Одеса: південно-українська організація «Центр філологічних досліджень», 2014. С. 97-99.

11. Кабанцева Н. В. Семантична класифікація метафор у сучасній лінгвістиці. Міжнародна науково-практична конференція аспірантів та молодих учених. Одеса: Міжнародний гуманітарний університет, 2015. С. 70-72.

12. Кабанцева Н. В. Субсфера «Живий організм» як складова концептосфери «Політична метафора» на базі української мови. Міжнародна заочна науково-практична конференція «Актуальні проблеми сучасної філології». Одеса: Міжнародний гуманітарний університет, 2017. С. 39-43.

13. Кабанцева Н. В. Субсфера «Артефакти» як концептуальне поле політичної метафори на матеріалі української та англійської мов. Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми філологічної науки: сучасні наукові дискусії». Одеса: Міжнародний гуманітарний університет, 2018. С. 158-161.

14. Кабанцева Н. В. Концепт «Релігія та міфологія» політичної метафори на матеріалі української та англійської мов. Science initiative «Universum». UNIVERSUM N V I Proceedings of International Scientific Conference. San Francisco, 2019. С. 37-39.

15. Кабанцева Н. В. Концепт «Магія та ворожіння» політичної метафори на матеріалі української та англійської мов. Таврійські філологічні наукові читання: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Київ, 2019. С. 114-116.

АНОТАЦІЯ

Кабанцева Н. В. Лінгвокогнітивні особливості політичної метафори в публіцистичному дискурсі (на матеріалі української та англійської мов). – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.17 «порівняльно-історичне і типологічне мовознавство». – Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця, 2021.

Дисертацію присвячено вивченню лінгвокогнітивних особливостей політичної метафори у публіцистичному дискурсі української та англійської мов у зіставному аспекті. У роботі визначено кваліфікаційні ознаки та класифікаційні параметри політичної метафори у сучасній лінгвістиці, узагальнено та систематизовано наукові погляди на проблему вивчення політичної метафори у публіцистичному дискурсі з урахуванням різноманітних мовознавчих теорій. Уперше запропоновано теоретико-методологічну концепцію для студіювання політичної метафори

у публіцистичному дискурсі двох віддаленоспоріднених мов. Методологічним ключем для розкриття лінгвокогнітивних особливостей політичної метафори стали методи компонентно-семантичного аналізу, фреймово-слотового моделювання та зіставний метод.

Концептосферу сучасного публіцистичного дискурсу проаналізовано у рамках лінгвокогнітивної концепції вивчення метафори за такою ієрархічною парадигмою ‘донорська концептосфера – фундаментальна донорська поняттєва сфера – субсфера – концептуальне поле – фрейм – слот’. Виявлено спільні та відмінні риси функціонування політичної метафори в українській та англійській мовах із простеженням особливостей моделювання та специфіки оцінного складника метафоричного значення у публіцистичному дискурсі.

Перспективу дослідження вбачаємо в поглибленому вивченні семантичної класифікації метафор за основним суб’єктом, а також за типами метафоричного переносу. Одним із пріоритетних напрямків подальшого студіювання також може постати питання мотивованості конотативного значення політичної метафори української та англійської мов у різних дискурсах.

Ключові слова: зіставний аналіз, когнітивно-семантична класифікація, конотативне значення, політична метафора, публіцистичний дискурс.

АННОТАЦИЯ

Кабанцева Н. В. Лингвокогнитивные особенности политической метафоры в публицистическом дискурсе (на материале украинского и английского языков) – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.02.17 «сравнительно-историческое и типологическое языкознание». – Донецкий национальный университет имени Василя Стуса, Винница, 2021.

Диссертация посвящена изучению лингвокогнитивных особенностей политической метафоры в публицистическом дискурсе украинского и английского языков в сопоставительном аспекте. В работе определены квалификационные признаки и классификационные параметры политической метафоры в современной лингвистике, обобщены и систематизированы научные взгляды на проблему изучения политической метафоры в публицистическом дискурсе с учетом различных языковедческих теорий. Впервые предложена теоретико-методологическая концепция для изучения политической метафоры в публицистическом дискурсе двух отдаленно родственных языков. Методологическим ключом для раскрытия лингвокогнитивных особенностей политической метафоры стали методы компонентно-семантического анализа, фреймово-слотового моделирования и сопоставительный метод.

Концептосфера современного публицистического дискурса проанализирована в рамках лингвокогнитивной концепции изучения метафоры по такой иерархической парадигме ‘донорская концептосфера – фундаментальная донорская понятийная сфера – субсфера – концептуальное

поле – фрейм – слот’. Обнаружены общие и отличительные черты функционирования политической метафоры в украинском и английском языках с прослеживанием особенностей моделирования и специфики оценочной составляющей метафорического значения в публицистическом дискурсе.

Ключевые слова: сопоставимый анализ, когнитивно-семантическая классификация, коннотативное значение, политическая метафора, публицистический дискурс.

SUMMARY

Kabantseva N. V. Lingvocognitive Features of Political Metaphor in Journalistic Discourse (in the Ukrainian and English Languages). – Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Philology: Speciality 10.02.17 – Comparative, Historical and Typological Linguistics. – Vasyl’ Stus Donetsk National University, Vinnytsia, 2021.

The thesis is devoted to the comparative study of political metaphors linguocognitive features in journalistic discourse which is based on the empirical material selected from the Ukrainian and English languages.

The lack of related studies and general trend of modern comparative investigation in the domain of cognitive-semantic research, with the focus on comparative linguo-cultural modeling of the language, determined the choice of the topic.

The study determines qualification features and classification parameters of political metaphor in modern linguistics. Also, the research generalizes and systematizes scholarly views on the issue of political metaphor study in journalistic discourse taking into consideration various linguistic theories.

Theoretical and methodological concept for political metaphor studying in journalistic discourse of two distant languages has been proposed. Methods of component-semantic analysis, frame-slot modeling and comparative method became the methodological key for revealing linguocognitive features of political metaphor.

The constitutive features of political metaphor include high axiological potential, expressiveness, the capability for effective realization of the author's intention and influence on audience. Metaphors are the leading mechanism of argumentation and associative perception of political text. The cognitive-semantic classification of metaphors by donor subject is determinative in the study.

The conceptual sphere of modern journalistic discourse is analyzed within linguocognitive concept of metaphor according to such hierarchical paradigm ‘donor conceptual sphere – fundamental donor conceptual sphere – subsphere – conceptual field – frame – slot’: 1) Fundamental donor conceptual sphere «Human World»: 3 subspheres in Ukrainian and English – 7 conceptual fields in Ukrainian and English – 18 frames in Ukrainian and 18 frames in English – 39 slots in Ukrainian and 35 slots in English.

2) Fundamental donor conceptual sphere «Outer World»: 3 subspheres in Ukrainian and English – 5 conceptual fields in Ukrainian and English – 13 frames in Ukrainian and 14 frames in English – 38 slots in Ukrainian and 39 slots in English.

More frequent fundamental donor conceptual sphere is «Human World», formed by political metaphors, modeling family or social relations and human-made artifacts. Less frequent fundamental donor conceptual sphere is «Outer World», formed by political metaphors which contain lexemes denoting natural objects, perception of surrounding reality nominations, and spiritual world.

The lacunary spheres: a) fundamental donor conceptual sphere «Human World» includes frame «Economics and Finance», slots «Finance» and «Economics» (in English); frame «Spiritual Affinity», slots «Patients and Medical Workers», «Education and Science», «Spouses», «Spiritual Parents», «Technical Processes» (in Ukrainian); б) fundamental donor conceptual sphere «Outer World» – frame «Taste», slots «Unpleasant Taste», «Pleasant Taste» (in English); slots «Plants Care», «Water» (in Ukrainian).

The common and distinctive features of political metaphor's functioning in Ukrainian and English journalistic discourse have been found out. Among the models that indicate the correlation of metaphor object and metaphor image, the following models dominate: a) fundamental donor conceptual sphere «Human World» – ‘non-being → non-being’, ‘non-being → being’, ‘being → being (in Ukrainian), ‘non-being → non-being’, ‘being → being’, ‘non-being → being’ (in English); b) fundamental donor conceptual sphere «Outer World» - ‘non-being → non-being’, ‘non-being → being’, ‘being → being’ (in Ukrainian), ‘non-being → non-being’, ‘non-being → being’, ‘being → being’ (in English).

The perspectives of the analysis undertaken are seen in extent study of metaphors' semantic classification by main subject, as well as by types of metaphorical transference. One of priority directions of analysis is the issue of connotative meaning's motivation of political metaphor in the Ukrainian and English languages.

Key words: comparative analysis, cognitive-semantic classification, connotative meaning, political metaphor, journalistic discourse.